

ініціативу, проявом якої є мистецтво убивати. Соціальна ідея перетворюється в ідею війни на конкретному етапі історичного часу і сама стає нею. Тому розвиток інтелектуальної навички продукуванням новаторської воєнної думки, сформованої в ідею війни, є закономірним моду-сом та історичним мірилом суспільного процесу культурної транс-формації суспільства.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-490-0-18>

THE SOCIAL MYTH OF DONBAS: CONSTRUCTION OF THE IDENTITY AND THE RUSSIAN INFLUENCE

СОЦІАЛЬНИЙ МІФ ДОНБАСУ: КОНСТРУЮВАННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ ТА РОСІЙСЬКИЙ СЛІД

Kizyma M. B.

*Postgraduate student at the Department
of Theory and History of Culture
Ivan Franko National University of Lviv
Lviv, Ukraine*

Кізіма М. Б.

*аспірант кафедри теорії
та історії культури
Львівський національний університет
імені Івана Франка
м. Львів, Україна*

Здобуття Україною Незалежності в 1991 році стало апофеозом багаторічної боротьби українського народу в ХХ столітті та є доко-наним фактом, що визначає українську дійсність останні 33 роки. Вона виборювалась у збройних визвольних змаганнях 20-х та 40-х роках, в культурно-мистецькій діяльності шістдесятників, чії ідеї вільного мистецтва були переплетені із суверенністю та незалежністю, а також дисидентського руху, що еволюційно заклав основи відродження демократичного політичного життя часів Перебудови в Радянському Союзі, чії представники 24 серпня 1991 року на засіданні Верховної Ради домоглись ухвалення Акту проголошення незалежності України.

Ці діячі та провідники українського народу мали чітке уявлення власного «Я», національної ідентичності, розуміли її часову протяж-ність та власне окремішність, унікальність буття.

Радянська комплексна програма по виведенню «homo soveticus» із її цінностями, світоглядом та «скрепами» зазнала краху разом із розпадом Союзу, але ностальгія за ним та створений навколо цього культ виник і породив новий соціальний міф доволі швидко. Володимир Путін, головний ідеолог й винуватець повномасштабної

російсько-української війни називав розпад СРСР найбільшою геополітичною катастрофою ХХ століття [1].

Відсутність стабільності та єдності серед демократів надала можливість вже здавалось, переможеним червоним «елітам» та різного роду авантюристам спекулювати на теми політичного, економічного, культурного характеру, піднімаючи питання української національної ідентичності, її невизначеності та слабкості, а врешті-решт потребі возз'єднатись із Росією-СРСР, яка для них була символом стабільності й процвітання, із потужним мілітаризмом та культом перемоги над фашизмом.

З погляду історичної ретроспективи на ці часи із сьогодення повномасштабної війни, виникає питання, чи ці люди були просто наївними або виконували свою агентурну місію, щоб зайняти «хлібне» місце в час їхнього «тріумфу», а саме повному підпорядкуванні Росії з метою відновлення «триєдиного союзу братніх народів» в форматі Російської Імперії, СРСР, або їхнього потворного синкретизму, відомого сленговим словом як «білосовок».

Одним із регіонів в якому базувались колишні червоні еліти та скористались «соціальним ліфтом 90-х» різного типу авантюристи, був саме Донбас, індустріальна зона України, її шахтарський та металургійний центр. Населений українцями, росіянами та греками, він зазнав відчутної кризи внаслідок розпаду Радянського Союзу та його логістичних ліній, не зміг ефективно перейти в ринкову, постіндустріальну економіку, тому почав швидко деградувати в усіх його сенсах, бідніти та просто занепадати, де люди намагались забезпечити свої базові людські потреби, або просто вижити.

Вугільні шахти закривались, не працювали, в наслідок реструктуризації 1996 року, яку почали проводити та провалили невмілі державні чиновники. Доволі організований шахтарський рух був розчавлений, маргіналізований, де працівники почали працювати в майже рабських умовах, без соціальних гарантій, маючи підробіток в нелегальних шахтах-копанках. В час загальних поневірянь української економіки, ці люди отримували винагороду за свою працю часто в самому вугіллі, а в регіоні почав процвітати бандитизм, рекет, наркоманія та інші негативні соціальні явища, процвітала дитяча праця.

Край почав нагадувати аналог «Дикого Заходу» із чорною вугільною «лихоманкою», де люди самостійно копали, щоб вижити, без жодного державного регулювання та контролю, тому тіньова економіка та власне кажучи, своя система соціальних відносин з своєю ієрархією вибудовувалась, що мала реальну владу в краю, заклавши основи для майбутніх проблем в 2014.

Системна соціально-економічна криза регіону в 90-х стала основою для розквіту тут популізму, демагогії, оперування термінологією «ми» та «вони», поляризації суспільства, звинувачування «западенців-демократів» у владі в центральному уряді, що спричиняють усі біди [2].

В умовах, які панували в той час в Україні, а особливо Донбасі, близької до справжньої депресивної антиутопії, де світле майбутнє можуть отримати лише певні індивіди, які мають толерувати місцеві умови, або покинути край, тут значною мірою формується та розкривається свій соціальний міф. Його конструювали для контролю над суспільною думкою, свідомістю, представники місцевих «еліт» у власних корисних цілях, щоб направити суспільне розчарування, переживання та гнів на визначені цілі, зазвичай поза Донбасом, звинувативши їх в усіх проблемах.

Формується образ російськомовного шахтаря, робітника чи просто жителя регіону, який важко працює, якого пригнічують та обкрадають україномовні із інших регіонів, викачуючи всі ресурси та руйнуючи регіон, що «годує всю країну» та є «найбільш забезпеченим», коли в реальності найбільшим гальмом Донбасу були ж ті «еліти», які пов'язані були із криміналітетом, сприяли сірій економіці, знищували державне майно, та перетворювали регіон на один із найбідніших, крайнє маргіналізованим, денационалізованим, сприятливим для найпримітивнішої пропаганди та маніпуляції масовою свідомістю.

На відміну класичного, сакрального міфу із посвятою обраних в нього, соціальний міф сучасності на Донбасі проектувався на всі верстви населення одночасно агресивним шляхом, часто наповнений брехливою пропагандою та відвертими маніпуляціями, видуманими проблемами [3]. Регулярні президентські та парламентські вибори були місцями «загострення» кількості пропаганди та проекції соціального міфу, що супроводжувалися використанням адміністративного ресурсу та підкупу вразливих верств населення продуктами, що перетворювало вибори на фарс, відображало їхню нікчемність.

Найбільш сумнозвісною партією, домашнім регіоном якої був Донбас, була Партія Регіонів, яку створили в 1997 році, але найбільшого розвитку та відомості вона отримала завдяки «дуету» Віктора Януковича та Миколи Азарова в період 2001–2014 років. Ці особистості та партія є відповідальними за дестабілізацію, її розбродження, поширення «донбаських» практик на цілу Україну, майже підпорядкували все Росії, спричинили Революцію Гідності, окупацію Криму та інші події, що визначають наше сьогодення.

Від самого початку, партія займалась антагонізмом та вела деструктивну роботу, заявивши про утиски росіян та тих, хто говорить російською, тому в своїй партійній діяльності вони займались просуванням

ідей другої державної мови, відстоювання радянської ідеологічної спадщини, що включало апеляцію до культу перемоги, георгіївської стрічки, боротьбі із «фашизмом» та «помаранчевими» (просвіропейськими лібералами). Партія регіонів робила ставку на звинуваченні попередників в усіх бідах, незважаючи на власну значну репрезентацію у владі, при тому сприяли олігархізації країни та корупції.

Віктор Янукович, колишній президент-втікач, протягом політичної кар'єри отримував потужну міфологізацію власного образу, як певного пророка для власного електорату, про що свідчить пропагандистська книга-агітація В. Чемериса «Загадка Віктора Януковича», в якій будувалася образ звичайного хлопця із народу, керівника державного масштабу, «донецького Колумба», міцного сім'янина, надзвичайно душевної особистості, переможця, обранця долі, що пройшов через жорсткі випробування, вірного чоловіка, академіка. Але пригадуючи «яєчний інцидент-замах», маєток в Межигір'ї із «золотим батоном», неодноразові янукізми, такі як «професор», виникає цілковите розуміння наскільки це все є далеко від реальності [4].

Діяльність Партії Регіонів та Януковича, лиш допомогли незначним маргінальним рухам, як «Інтеррух Донбасу» з триколомом та федералізацією, «Донецькій Республіці» з ідеєю незалежної квазі-держави, що стане частиною Росії, отримати свою базу зацікавлених та маргіналізованих людей, яких годували популізмом, апелюючи до СРСР та «прекрасної путінської Росії», тому на Донбасі квола місцева влада або не хотіла, або не могла, будучи денаціоналізованою припинити наступ сепаратизму, який в 2004 році мав вигляд Северодонецького з'їзду, а в 2014 році в форматі «ДНР» та «ЛНР», який вже збройно підтримала Росія [5]. Це відбувалось в рамках путінського проекту «Новоросія», що будувалася навколо радянської міфології, імперської ностальгії та став підґрунтям для виправдання повномасштабної війни в 2022 році [6, с. 141].

Соціальний міф Донбасу – це феномен нашої сучасності, розуміння якого дозволяє усвідомлювати небезпеку розколу в суспільстві, маргіналізації, популізму, відсутності солідарності та державницької політики минулих років, чії наслідки мають доволі трагічний результат, як для регіону, так і для всієї України.

Література:

1. Горбулін В. П. Крим. Війна: передумови російської агресії. *РНБО* : веб-сайт. URL: <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Diialnist/2399.html> (дата звернення 29.09.2024).

2. Казанський Д. В. Чорна лихоманка: нелегальний видобуток вугілля на Донбасі. Київ : Темпора, 2015. 348 с.
3. Дарморіз О. В. Роль еліт у соціальній міфотворчості сьогодення. *Становлення нової соціокультурної дійсності в Україні* / за ред. В. П. Мельника. Львів, 2017. С. 112–122.
4. Чемерис В. Л. Загадка Віктора Януковича. Спроба дослідження. Донецьк : ТОВ «Друкарня «Новий світ», 2004. 96 с.
5. Казанський Д., Воротинцева М. Як Україна втрачала Донбас. Київ : Книжкове видавництво «Чорна Гора», 2021. 336 с.
6. Плохій С. М. Російсько-українська війна: повернення історії / пер. з англ. М. Ларченка. Харків : Книжковий Клуб: «КСД», 2023. 400 с.